

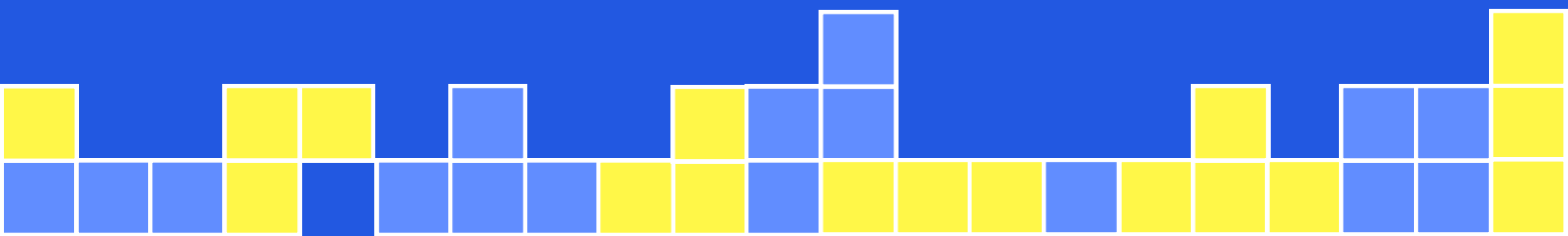
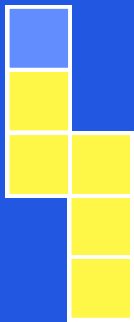
ПРЯМУЄМО
РАЗОМ

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

ВІЗІЯ СТІЙКОСТІ

пропозиції щодо громадського
порядку денного до URC-2024

Війна росії проти України, прагнення перемогти, вижити та розвиватись створюють особливі умови, у яких громадянське суспільство переосмислює свої функції та ролі, вплив та відповідальність за наближення перемоги й зміцнення міжнародної підтримки й солідарності з Україною.

Готуючись до Конференції з відновлення України (Ukraine Recovery Conference, URC), яка відбудеться у Берліні у червні 2024 року, експерти організацій громадянського суспільства і Міжнародний фонд "Відродження", сформулювали пропозиції щодо бачення громадянського порядку денного щодо стійкості та відновлення України.

Базовими принципами цього бачення є:

людиноцентричність, учасництво та належне врядування. Людиноцентричність означає, що метою й запорукою стійкості і відновлення є безпека, можливості для розвитку, економічного добробуту, інклюзивності, соціальної згуртованості та безпечного довкілля для людини.

Ключовими дієвцями в документі визначено Верховну Раду України, Уряд, органи місцевого самоврядування (ОМС), громадянське суспільство, приватний сектор та міжнародних донорів. Для них пропонуються рекомендації з метою просування людиноцентричного відновлення.

Документ сформовано за результатами експертних обговорень, організованих Міжнародним фондом “Відродження”, наприкінці квітня 2024 року на теми економічної стійкості, довкілля, людських вимірів стійкості та відновлення громад, зокрема, включеності людей з постраждалих громад, воїнів і ветеранів, та підготовки України до вступу до Європейського Союзу.

Дана візія громадянського порядку денного не претендує на всеохопність, не містить вичерпного аналізу поточної ситуації або детального розгляду усіх можливих напрямків відновлення.

Документ також не містить фінансових розрахунків і не слугує можливою рамкою для бюджетного планування.

Які контексти визначають зараз нашу стійкість та відновлення?

Фізична безпека як основа та ключова умова відновлення

Через умови повномасштабної війни основоположною для України є потреба у базовій безпеці. Для уможливлення процесу відновлення, а також руху шляхом європейської інтеграції Україна гостро потребує додаткових засобів ППО, зброї, боєприпасів.

Стойка демократія та верховенство права

Навіть в умовах війни нам потрібно дбати про збереження та посилення суспільного запиту на демократичне врядування, відкритість влади та верховенство права. Для спільного звучання потрібно створювати міжсекторальні альянси навколо демократичних цінностей і свобод та сприяння зусиллям, спрямованим на розбудову довіри до України. Важливою є робота над механізмами перехідного правосуддя.

Стабільне зовнішнє фінансування

Стабільне зовнішнє фінансування є надважливим для фінансування пріоритетних видатків з бюджету. Для цього важливо вчасно та в повному обсязі виконувати взяті на себе зобов'язання, щоб зберегти довіру до України з боку наших партнерів. Йдеться насамперед про верховенство права, зокрема, забезпечення захисту прав власності, що важливо для розвитку бізнесу і, відповідно, наповнення бюджету податковими надходженнями.

Витрати на освіту, медицину, соціальну допомогу мають бути ефективними, що також потребує реформ. В контексті пошуку ресурсів необхідно завершити ефективну конфіскацію російських активів в Україні та досягти домовленостей щодо використання російських активів за кордоном для допомоги Україні.

Забезпечення прозорого балансу

між потребами мобілізації та стійкістю ринку праці важливе з огляду на потреби безперебійного функціонування економіки.

Збереження та розширення експортних можливостей

є критичним фактором для підтримки та розвитку роботи економіки України. Це включає забезпечення повноцінної роботи Українського морського коридору, налагоджені логістичні ланцюги, доступ до державного кордону, а також доступ до європейських ринків.

Забезпечення роботи критичної інфраструктури

рф цілеспрямовано нищить українську цивільну інфраструктуру, зокрема – енергосистему. Тому існує нагальна потреба у забезпеченні захисту інфраструктури сучасними засобами ППО, а також екстреного відновлення пошкодженої енергомережі, систем водовідведення та водопостачання. При цьому відновлення має означати не просто повернення до попереднього стану, а створення кращої, децентралізованої та диверсифікованої, екологічно безпечної інфраструктури, яка відповідає потребам громад та забезпечує досягнення Цілей сталого розвитку громад України.

Подолання наслідків війни для довкілля

Повномасштабне вторгнення РФ спричинює значну шкоду довкіллю України – від забруднення ґрунтів, води, повітря, до знищення біорізноманіття та цілих лісових, степових та річкових екосистем. Йдеться серед іншого про техногенну катастрофу внаслідок підриву дамби Каховської ГЕС, пошкодження інфраструктури, масове мінування територій, у тому числі сільськогосподарських земель. Крім того, зростає споживання природних ресурсів регіонів, куди було релоковано населення та потужності малого і середнього бізнесу. Справедливе відновлення має враховувати сталість розвитку як для територій, що безпосередньо постраждали від війни, так і для тих, що опосередковано зазнали впливу внаслідок соціально-економічної релокації.

Робота зі спроможністю громад

Багато громад в Україні не мають достатніх ресурсів, кадрів або мотивації для ефективного управління відновленням. Існує відчутний брак знань щодо європейських систем управління коштами для регіонального розвитку, аграрної політики, захисту довкілля тощо. Відсутня методологічна підтримка територіальних громад з боку відповідального міністерства. Ускладнено систему планування відновлення та розвитку територіальних громад.

Збереження та розвиток людського капіталу

В Україні відбувається скорочення пропозиції робочої сили на ринку праці через втрату працездатності, відтік людей за кордон, мобілізацію військовозобов'язаних.

Регулярні цілеспрямовані обстріли цивільної інфраструктури з боку РФ та масове переміщення населення всередині України ускладнюють доступ до освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг. Через умови невизначеності виникає проблема планування довгострокових стратегій для розвитку людського капіталу.

Посилення соціальної згуртованості та інклюзивності суспільства

Повномасштабна війна посилила неоднорідність українського суспільства та створила нові загрози в контексті соціальних поділів. Попри це наразі спостерігається брак системних державних, громадських та донорських рішень, спрямованих на забезпечення інклюзивного підходу до відбудови та відновлення.

Подолання демографічної кризи

Через війну Україна стикається з масштабною демографічною кризою, яка не може бути подолана суто через підвищення народжуваності. Відповідно до Проекту Демографічної стратегії України до 2040 року, необхідне забезпечення міграційного приросту населення, що потребує роботи в напрямку культурної адаптації та зміни ставлення суспільства до різноманітності.

Запровадження на локальному рівні якісних соціальних послуг

Внаслідок війни значно зросла кількість людей, які потребують соціальних послуг і підтримки з боку держави.

Існує потреба у більших обсягах ресурсів, більш передбачуваних джерелах ресурсного забезпечення, нарощуванні спроможності держави й посилення ролі недержавних акторів у забезпеченні якісних та інклюзивних соціальних послуг.

Ветеранська спільнота як бустер інклюзивних реформ

Окремою категорією зі специфічними потребами є ветерани. Служба в армії призводить до втрати кар'єрного досвіду в цивільному житті, що робить повернення на ринок праці складним; однак достатнього обсягу програм для підтримки працевлаштування ветеранів наразі не розроблено. Через низьку якість соціальних послуг та слабкі ініціативи з реінтеграції на ринок праці ветеранська спільнота змушена самотійно створювати такі послуги з орієнтацією на ширші вразливі групи.

Робота з дітьми та молоддю

Значна частина дітей та молоді, що зростають в умовах тривалого збройного конфлікту, позбавлені доступу до офлайн-освіти та не мають навичок соціалізації та комунікації. Тому відновлення доступу до освіти, створення просторів для спілкування є важливим вже сьогодні.

Переосмислення політики пам'яті та меморіалізації

Повномасштабна війна загострила та актуалізувала тему пам'ятання. Традиційні форми пам'ятання часто вже не відповідають потребам сучасного суспільства, яке шукає більш актуальних, особистісних способів вшанування пам'яті.

Відновлення з урахуванням типологізації територій

Макрорегіони України на сході та півдні, в центрі й на заході мають різні потреби та виклики. Відновлення цих територій має враховувати рівень безпеки та вимоги до відбудови. Прифронткові регіони вимагають особливої уваги через обмежений доступ до ресурсів внаслідок війни; водночас центральні регіони, де проживає значна частка населення (у т.ч. ВПО), вже зараз потребує покращення умов життя.

Які контексти визначають зараз нашу стійкість та відновлення?

Якими є ключові ризики для України?

Ми виділяємо три ключові блоки ризиків.

Продовження ескалації війни, брак ППО та озброєння

Втрата та/або спустошення дедалі більшої кількості територій; пошкодження або знищення інфраструктури; втрата людського ресурсу; масштабне мінування, що несе ризики для населення та економіки; загроза втрати експортних можливостей; уповільнення реалізації планів модернізації промислових підприємств; збільшення кількості вразливих категорій населення та подальша поляризація суспільства в умовах різних досвідів проживання війни.

Внутрішні ризики

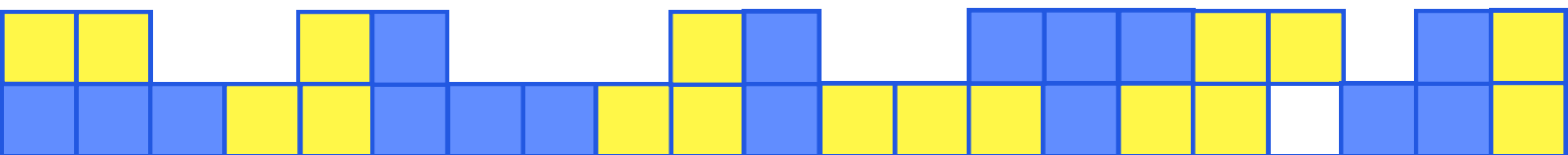
ризик зниження політичної волі до прийняття реформ; неефективність витрачання бюджетних коштів; брак верховенства права, зокрема, в частині захисту прав власності; брак рішень щодо відновлення, заснованих на аналізі даних та принципах сталого розвитку; ризик централізації процесів відновлення без належної участі місцевих зацікавлених сторін; зволікання зі створенням в Україні системи управління Європейськими структурними та інвестиційними фондами; обмежена здатність до впровадження окремих стандартів ЄС через структурні проблеми та умови війни (дотримання європейських конкурентних практик, принципу вільного руху товарів, неможливість повного дотримання екологічних стандартів ЄС);

Відсутність зрозумілої економічної політики в різних типах українських макрорегіонів; відсутність системного планування, оцінки потреб та прогнозування попиту на соціальні послуги; брак ресурсів та інфраструктури для забезпечення екологічно свідомої поведінки громадян; неврахування потреб у спеціалістах для відбудови та відновлення при формуванні державних замовлень на вищу та професійну освіту.

Зовнішні ризики

нестабільність зовнішньої підтримки (внаслідок виборів або інших факторів); невизначеність правового статусу українців в ЄС у зв'язку із завершенням дії директиви про тимчасовий захист у березні 2025 р.; складність прийняття консенсусних рішень щодо України в ЄС; відсутність визначеного курсу щодо внутрішньої реформи ЄС; нейтральна позиція частини держав світу щодо повномасштабного вторгнення РФ; відсутність остаточного рішення щодо конфіскації російських активів за кордоном на користь України.

Якими є ключові ризики для України?

Які тренди впливатимуть на стійкість та відновлення?

Ми виділяємо п'ять груп трендів, що впливатимуть на стійкість та відновлення України.

Посилення базової безпеки

Пріоритет посилення стійкості секторів, об'єктів, територіальних громад в умовах війни над відновленням; захист критичної інфраструктури України сучасними засобами ППО, надання Україні зброї, боєприпасів; створення можливостей для інвестування в український ВПК; переселення жителів з найбільш небезпечних прикордонних з РФ територій, інтеграція ВПО у територіальні громади за новим місцем проживання; робота з питаннями репарацій, покарання та відновлення справедливості.

Поглиблення відносин з ЄС

Розвиток національних спроможностей та інновацій через взаємопроникнення ринків України та ЄС; розширення можливостей для посилення ЄС з боку України шляхом інтеграції в європейські ланцюги доданої вартості; збереження та розширення експортних можливостей для українських виробників, побудова нових логістичних маршрутів; позиціювання України як учасника зовнішньої політики ЄС. Розвиток компетенцій переговорників від України щодо набуття членства в ЄС та їхній регулярний діалог із зацікавленими сторонами.

Децентралізація

Продовження реформи децентралізації з урахуванням демографічної, безпекової та економічної ситуації, що склалась внаслідок війни; ухвалення державних програм підтримки та розвитку окремих функціональних типів територій; застосування аналізу територіального впливу при ухваленні рішень органами виконавчої влади; координація секторальних політик на рівні громад; зміцнення громадського сектору для побудови більш прозорих і демократичних структур управління на місцевому рівні.

Розвиток людського капіталу

Пріоритизація безперебійної роботи освітнього сектору, створення освітніх просторів; зміна пріоритетів у формуванні державного замовлення на підготовку спеціалістів, що найбільш потрібні для відбудови, відновлення та розвитку оборонної індустрії; створення короткострокових програм (на противагу тривалий формальній освіті); робота з дітьми та молоддю, які є основою соціального капіталу; робота з діаспорою з метою заохочення до повернення до України; успроможнення людей для інтеграції в громади повернення на ринок праці; розвиток якісних соціальних послуг.

Зелене відновлення

Відновлення довкілля від наслідків бойових дій; курс на декарбонізацію і кліматичну нейтральність як можливість для зростання інноваційного потенціалу економіки та поліпшення екологічної безпеки та захисту здоров'я громадян; зелене відновлення критичної інфраструктури.

Що мають робити дієвці для просування людиноцентричного відновлення?

ВРУ

- Продовжувати ухвалювати євроінтеграційне законодавство та розробити спеціальну процедуру для синхронізації динаміки прийняття нормативних актів з переговорним процесом;
- Створити законодавчі умови для підтримки відновлення та розвитку уражених територій та окремих функціональних типів територій з підвищеними безпековими ризиками;
- Упорядкувати систему прийняття планувальних документів у сфері відновлення, а також розвитку та фінансування відповідних проектів.

Уряд

- Напрацювати єдиний голос в контексті визначення потреб і стратегій відбудови;
- Розробити планувальні документи з відновлення на основі аналізу даних, моделювання й прогнозування;
- Запровадити у практику діяльності Уряду оцінки територіального впливу для проектів рішень, які прямо чи опосередковано впливають на розвиток територій;
- Забезпечити своєчасне прийняття урядом якісних підзаконних актів на виконання законодавства, необхідного для досягнення стандартів ЄС, та якісну комунікацію щодо євроінтеграційних процесів і рішень;

- Інклюзивно, із залученням бізнесу та громадянського суспільства, виробляти позиції України на переговори з ЄС щодо набуття членства;
- Розпочати створення, відповідно до вимог політики згуртованості ЄС та спільної аграрної політики ЄС, багаторівневої системи інституцій для управління Європейськими структурними та інвестиційними фондами;
- Забезпечити проведення реформи публічної адміністрації, зокрема удосконалення системи формування політики, реформа державної служби у контексті відновлення конкурсів, заповнення вакансій, підвищення рівня заробітної плати, вимог до кваліфікації державних службовців, навчання англійської мови та основам роботи з євроінтеграцією;
- Покращувати координацію зусиль із міжнародними донорами для забезпечення ефективного виконання державних планів із відновлення та оптимального розподілу ресурсів;
- Забезпечувати участь громадськості у процесах розробки і прийняття рішень щодо відновлення;
- Підтримувати й кластеризувати малий та середній бізнес, зокрема з інноваційною складовою, створений ВПО, ветеранами.
- Здійснювати політику держави у сфері мобілізації на основі передбачуваних, прозорих та зрозумілих правил і процедур

ОМС та громади

- Розробляти стратегії та програми місцевого розвитку, які включають забезпечення принципів сталого розвитку та/або довкіллевий компонент;
- Приймати рішення для посилення стійкості на осінньо-зимовий період 2024–25 рр. з урахуванням розміщення громад у відповідних безпекових макрорегіонах;
- Модернізувати освітній процес в освітніх закладах громад, покращувати та вирівнювати якість освіти між закладами всередині громади;
- Розробляти програми з інтеграції окремих категорій населення на ринок праці на місцевому рівні;
- Створювати соціальну інфраструктуру та послуги на місцевому рівні, враховуючи потреби вразливих верств населення;
- Здійснювати моніторинг та оцінку ефективності програм на рівні громад для гарантування їх відповідності потребам населення;
- Апробувати європейські системи та практики управління коштами задля якісної реалізації доступної допомоги від ЄС;
- Проактивно комунікувати з донорами, зокрема щодо власних проблем, задля отримання коштів на виконання планів і стратегій місцевого розвитку.

Громадянське суспільство

- Брати участь у виробленні рішень щодо відновлення на центральному та місцевому рівнях;

- Надавати урядові та ОМС допомогу у втіленні рішень щодо відновлення, брати безпосередню участь у проєктах з відновлення – відповідно до власних компетенцій та спроможностей;
- Здійснювати громадський контроль та моніторинг процесу відновлення з метою забезпечення прозорості у використанні ресурсів, сприяти підзвітності уряду та місцевих органів влади;
- Забезпечувати доступ до інформації про процес відновлення, сприяти обміну ідеями та досвідом;
- Сприяти співпраці та взаєморозумінню між урядом, громадами, донорами та іншими стейкхолдерами;
- Здійснювати адвокацію для забезпечення сталої підтримки України в переговорному процесі щодо вступу України в ЄС, справедливого розподілу ресурсів та підвищення інституційної ефективності;
- Сприяти навчанню та розвитку спроможностей громад у контексті планування заходів відновлення та використання коштів відповідно до європейських стандартів.

Приватний сектор

- Працевлаштовувати вразливі групи населення, інвестувати в соціальні програми, спрямовані на їхню підтримку;
- Співпрацювати з громадськими організаціями та урядовими інституціями для створення спільних ініціатив у сфері відновлення;
- Співпрацювати з ПТО та ВНЗ для звуження розриву знань і навичок;

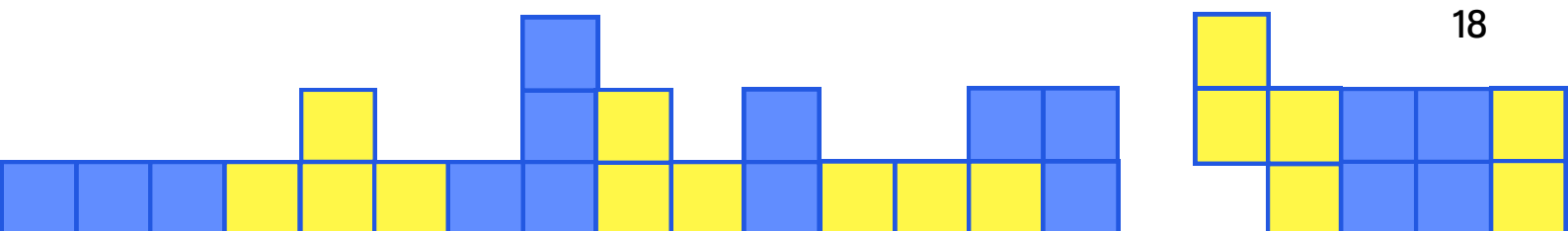
- Інвестувати в інноваційні рішення, які допоможуть розв'язувати специфічні проблеми відновлення, з урахуванням потреб в інклюзії;
- Дотримуватися стандартів захисту довкілля відповідно до зобов'язань України щодо вступу в ЄС, впроваджувати стандарти відповідальності виробника згідно із законопроектом “Про упаковку та відходи упаковки”.

Міжнародні донори та партнери

- Ефективно координувати зусилля з надання воєнної, фінансової та технічної допомоги з урахуванням типологізації українських регіонів та їхніх потреб;
- Ухвалити рішення щодо конфіскації російських активів та їхньої передачі Україні;
- Забезпечити більшу гнучкість критеріїв фінансування, зокрема, передбачити підтримку ветеранів, які мають статус діючих військовослужбовців;
- Співпрацювати з ОГС на основі попереднього аналізу ландшафту громадянського суспільства в Україні, а також дослідження загального рівня експертизи уряду, ГО та бізнес-спільноти;
- Визначати пріоритети фінансування у тісних консультаціях з місцевими стейкхолдерами, коригувати власні пріоритети з огляду на оцінку реальних місцевих потреб;

- Удосконалити підходи до формування цільових індикаторів (benchmarks) в межах кластера fundamentals з метою забезпечення досягнення результатів реформ та сталої динаміки переговорного процесу щодо вступу України в ЄС.
- Створити відповідні інструменти й надавати інституційне фінансування (на конкурсній основі) організаціям громадянського суспільства для посилення їх ролі у відбудові та відновленні України.

Що мають робити дієвці для просування людиноцентричного відновлення?

Учасники та учасниці експертних обговорень, організованих Міжнародним фондом “Відродження”, у квітні 2024 року

- Анатолій Ткачук, Інститут громадянського суспільства
- Андрій Кітура, Діксі Груп
- Анна Корнилюк, Інститут Аналітики і адвокації
- Богдан Проць, Дунайсько-карпатська фундація
- Василь Бабич, Центр економічного відновлення, EasyBusiness
- Віктор Мазярчук, Центр досліджень фіскальної політики
- Вікторія Коваленко, Діксі Груп
- Вікторія Козаченко, Інститут Фронтиру
- Вікторія Мельник, Центр політико-правових реформ
- Віталій Филенко, “Нова енергія,,
- Ганна Демиденко, Жіночий Ветеранський Рух
- Геннадій Максак, Рада зовнішньої політики “Українська призма,,
- Гліб Вишлінський, Центр економічної стратегії
- Дмитро Науменко, Український центр європейської політики
- Іван Вербицький, Cedos
- Івона Костина, ВетеранХаб
- Інна Семененко, проєкт “Підтримка відновлення місцевого самоврядування та відбудови і реконструкції громад в Україні,, VNG International
- Ірина Миронова, Нуль відходів Львів
- Любов Галан, “Принцип,,
- Максим Сорока, Мережа “Довкола,,
- Марія Репко, Центр економічної стратегії
- Михайло Золотухін, Фонд розвитку міста Миколаєва
- Наталія Андрусевич, Ресурсно-аналітичний центр “Суспільство і довкілля

- Наталія Безхлібна, Спільнота практиків діалогу
- Наталія Дрозд, Центр “Доброчин,,
- Оксана Коляда, Простір Можливостей
- Олександра Бетлій, Інститут економічних досліджень і політичних консультацій
- Олексій Коваленко, Форум розвитку громадянського суспільства
- Олена Купенко, Центр соціальних досліджень Сумського державного університету
- Олена Павленко, DiXi Group
- Павло Ярмій, Агенція регіонального розвитку Таврійського об’єднання територіальних громад
- Сергій Пронкін, Нова Дружківка
- Сергій Солодкий, Центр “Нова Європа,,
- Тетяна Жавжарова, Екосенс
- Юлія Морій, Юридична сотня
- Юлія Хомчин, Інститут Стратегії Культури
- Юрій Ромашко, Інститут Аналітики і адвокації
- Юрій Третяк, Інститут громадянського суспільства
- Яна Любімова, Рада ВПО

Редактор: Іван Нагорняк, радник Центру економічного відновлення, керівник євроінтеграційного напрямку EasyBusines

Документ сформовано за результатами експертних обговорень, організованих Міжнародним фондом «Відродження», наприкінці квітня 2024 року на теми економічної стійкості, довкілля, людських вимірів стійкості та відновлення громад, зокрема, включеності людей з постраждалих громад, воїнів і ветеранів, та підготовки України до вступу до Європейського Союзу.

Документ створено за підтримки ЄС в рамках ініціативи «Європейське Відродження України». Думки, висловлені в документі відображають позицію учасників експертних обговорень і не обов'язково відображають позицію Міжнародного фонду «Відродження» та ЄС.

Міжнародний фонд «Відродження» – одна з найбільших благодійних фундацій в Україні, що з 1990-го року допомагає розвивати в Україні відкрите суспільство на основі демократичних цінностей. За час своєї діяльності Фонд підтримав близько 20 тисяч проєктів на суму понад 350 мільйонів доларів США.

Сайт: www.irf.ua

Facebook: www.facebook.com/irf.ukraine

Європейський Союз складається з 27 держав-членів та їхніх народів. Це унікальне політичне та економічне партнерство, засноване на цінностях поваги до людської гідності, свободи, рівності, верховенства права і прав людини. Понад п'ятдесят років знадобилось для створення зони миру, демократії, стабільності і процвітання на нашому континенті. Водночас нам вдалось зберегти культурне розмаїття, толерантність і свободу особистості. ЄС налаштований поділитись своїми цінностями та досягненнями з країнами-сусідами ЄС, їхніми народами, та з народами з-поза їхніх меж.

